

Regionalne strategie innowacji w procesie absorpcji funduszy strukturalnych

<https://doi.org/10.33141/po.2006.04.06>

Przeгляд Organizacji, Nr 4 (795), 2006, ss. 23-26
www.przeглядorganizacji.pl
Towarzystwo Naukowe Organizacji i Kierownictwa (TNOiK)

Tadeusz A. Grzeszczyk

Przedmiotem artykułu jest synteza diagnozy doświadczeń funkcjonowania regionalnych strategii innowacji (*Regional Innovation Strategy – RIS*) ze szczególnym uwzględnieniem potrzeby i możliwości wspierania ich rozwoju w procesie absorpcji funduszy strukturalnych w nowym okresie budżetowym UE (lata 2007–2013). Autor skoncentrował uwagę na analizie najlepszych praktyk przodujących polskich regionów (województw) w tej dziedzinie. Zarysował również koncepcję poszukiwania nowego modelu regionalnych strategii innowacji w Polsce.

Wprowadzenie

Samorząd terytorialny odgrywa współcześnie kluczową rolę w tworzeniu warunków do umacniania konkurencyjności polskich regionów (województw). Powinien on aktywnie uczestniczyć w tworzeniu warunków do optymalizacji wykorzystywania dysponowanych zasobów nie tylko materialnych i kapitałowych, ale przede wszystkim zasobów pracy, kwalifikacji i wiedzy. Rolą samorządu jest w szczególności wspieranie i rozwój lokalnych, regionalnych, ponadregionalnych oraz międzynarodowych powiązań sieciowych między ośrodkami naukowo-badawczymi, szkolnictwem wyższym, podmiotami gospodarczymi oraz jednostkami otoczenia biznesu (zwłaszcza finansowymi i ubezpieczeniowymi) [*Przedsiębiorczość akademicka 2006*].

Sukces regionu w europejskiej, a nawet globalnej konkurencji w znacznym stopniu zależy od efektywnej analizy silnych i słabych stron gospodarki regionalnej, a także od identyfikacji kluczowych potrzeb społeczno-gospodarczych wymagających skutecznej interwencji środków pochodzących z pomocy publicznej – przede wszystkim ze środków funduszy strukturalnych UE.

Nowa perspektywa budżetowa UE tworzy w latach 2007–2013 zasadniczo nowe możliwości wspierania i rozwoju kluczowego instrumentu implementacji i generowania nowych technologii, jakimi są regionalne strategie innowacji. Służą one zwłaszcza do tworzenia warunków budowy społeczeństwa i gospodarki opartych na wiedzy jako podstawowego czynnika zdobywania i utrwalania pozycji konkurencyjnej regionu w skali europejskiej, a nawet globalnej. Regionalne strategie innowacji stanowią jeden z instrumentów regionalnego planowania strategicznego. Ułatwiają w szczególności ocenę potrzeb oraz możliwości regio-

nu w procesie planowania, programowania i implementacji działań wspierających umacnianie pozycji konkurencyjnej regionu oraz przedsiębiorstw.

W wyniku realizacji założeń przyjętej w 2000 r. Strategii Lizbońskiej gospodarka UE powinna (do 2010 r.) stać się najbardziej konkurencyjną gospodarką opartą na wiedzy. Kilkuletni okres, jaki upłynął od uchwalenia Strategii Lizbońskiej oraz zebrane doświadczenia uzasadniają dokonane modyfikacje przyjętych celów oraz metod ich realizacji (często jest mowa o: „odnowionej Strategii Lizbońskiej”). W szczególności, istnieje potrzeba pogłębienia badań w dziedzinie wspierania rozwoju regionalnych strategii innowacji w procesie absorpcji funduszy strukturalnych.

Z opublikowanego w marcu 2006 r. szóstego raportu charakteryzującego postępy we wdrażaniu Strategii Lizbońskiej wynika, że Polska zajmuje przedostatnią pozycję (przed Malcią) wśród 27 ocenianych krajów [*The Lisbon Scorecard VI 2006*]. Badaniami Brytyjskiego Instytutu CER (Centre for European Reform) objęto wszystkie państwa UE oraz Rumunię i Bułgarię. W tym wspieranym przez Komisję Europejską rankingu na czele znalazły się: Dania, Szwecja i Austria. W przypadku Polski o przedostatnim miejscu zdecydowały głównie braki w badaniach naukowych, transporcie oraz usługach finansowych. W raporcie zwrócono także uwagę na skomplikowany system podatkowy, bariery biurokratyczne przy zakładaniu nowych przedsiębiorstw, małą konkurencyjność polskiej gospodarki, niedostateczną walkę z bezrobociem, archaiczną opiekę społeczną i niedostatki w ochronie środowiska.

Szansą na poprawę pozycji konkurencyjnej polskich przedsiębiorstw jest ich funkcjonowanie oparte na procesach generowania i transferu wiedzy. Warunkiem rozwoju polskiej gospodarki oraz tworzenia nowych i lepszych miejsc pracy jest wzrost innowacyjności przedsiębiorstw. Jest on możliwy pod warunkiem właściwego wykorzystania funduszy strukturalnych wspomagających implementację regionalnych strategii innowacji.

Najważniejsze doświadczenia europejskich regionów

Komisja Europejska finansuje europejską platformę współpracy innowacyjnych regionów tworzących i wdrażających regionalne strategie innowacji RIS [Kukliński 2000]. Funkcjonująca

Sieć Innowacyjnych Regionów Europy jest koordynowana przez IRE Central Unit w Luksemburgu. Stworzona sieć IRE (*Innovating Regions in Europe*) tworzy w szczególności warunki wymiany dobrych praktyk w procesie generowania i rozwoju strategii ponadregionalnych [IRE 2006]. Niektóre kraje członkowskie (Włochy, Hiszpania, Portugalia, Grecja, Wielka Brytania) ukształtowały krajowe sieci regionów. Ich głównym zadaniem jest organizacja współdziałania i wymiana doświadczeń w dziedzinie generowania krajowej polityki innowacyjnej. Dotyczy to w szczególności współpracy międzynarodowej regionów krajów pokrewnych kulturowo i bliskich geograficznie. Wzorem tych doświadczeń także w Polsce w 2006 r. powstała sieć IntegRIS. Sieć ta stanowi formę organizacji współpracy i wymiany doświadczeń polskich regionów tworzących regionalne strategie innowacji [INTEG RIS 2006].

Doświadczenia regionów krajów funkcjonujących od wielu lat w UE dowodzą wysokiej efektywności i praktycznej przydatności regionalnych strategii innowacji w generowaniu trwałych sieci współdziałania ośrodków naukowo-badawczych, szkolnictwa wyższego, terenowej administracji publicznej, instytucji otoczenia biznesu z podmiotami gospodarczymi, a w szczególności z małymi i średnimi przedsiębiorstwami. Postawa przedsiębiorczości i klimat partnerstwa publiczno-prywatnego w ramach regionalnych strategii innowacji sprzyja podejmowaniu ryzyka przy zakładaniu małych i średnich przedsiębiorstw [European Commission 2005].

Pozytywne przykłady rozwoju przedsiębiorczości akademickiej oraz transferu wiedzy ze szkolnictwa wyższego do praktyki gospodarczej występują m.in. w regionie Overijssel w północno-wschodniej Holandii. Przykładowo, w latach 1994–2001 ten region uczestniczył w trzech projektach w ramach regionalnej strategii innowacji. Stał się on obecnie jednym z pięciu najbardziej innowacyjnych regionów Holandii i przoduje w tej dziedzinie w skali całej UE. Kluczowym elementem stało się zrozumienie roli transferu nowoczesnych technologii i wiedzy organizatorskiej w powstawaniu nowych MSP (*spin-off-companies*). Godne upowszechnienia w Polsce są doświadczenia Uniwersytetu Twente w programie pt. *Okresowe zatrudnienie jako przedsiębiorca*. Program ten tworzy warunki stymulujące pracowników naukowych, absolwentów uniwersytetu oraz lokalnych przedsiębiorców do zakładania nowych podmiotów gospodarczych opartych na wiedzy. Instrumenty finansowe polegają na udzielaniu nie oprocentowanych pożyczek i doradztwa finansowo-ekonomicznego. Dotychczas uruchomiono dzięki temu programowi ponad 200 małych przedsiębiorstw zatrudniających ponad 1500 osób. Projektuje się uruchomienie międzynarodowego parku naukowego.

Z kolei we Francji podobny program oferuje pracownikom szkolnictwa wyższego i ośrodków naukowo-badawczych oraz absolwentom studiów doktoranckich zakładanie małych przedsiębiorstw, nabywanie udziałów w nowych przedsiębiorstwach, obejmowanie stanowisk kierowniczych oraz doradztwo specjalistyczne i pomoc finansową.

Obiecujące przykłady występują także we Włoszech. W szczególności najbogatszy region Włoch

(wschodnia Lombardia) charakteryzuje się szczególną dynamiką w powstawaniu dużej liczby małych przedsiębiorstw (przede wszystkich rodzinnych). Głównym atutem tych przedsiębiorstw są silne powiązania lokalne i współdziałanie z ośrodkami naukowo-badawczymi oraz szkolnictwem wyższym. Przedsiębiorstwa te funkcjonują głównie jako kooperanci dużych międzynarodowych organizacji gospodarczych.

Podstawowym doświadczeniem generowania i funkcjonowania regionalnych strategii innowacji w krajach UE jest stwierdzenie, że proces ten powinien mieć charakter ciągły, elastycznie reagujący na dynamicznie zmieniające się potrzeby i możliwości silnie konkurencyjnej gospodarki międzynarodowej.

Efekty badań najlepszych praktyk w Polsce

Implementacja Narodowego Planu Rozwoju na lata 2004–2006 określiła wstępne warunki absorpcji funduszy strukturalnych w procesie wdrażania regionalnych strategii innowacji w Polsce. Fundusze te są i będą także w przyszłości podstawowym instrumentem finansowania procesu generowania oraz implementacji regionalnych strategii innowacji. Dotychczasowe programy operacyjne na lata 2004–2006 tworzą w szczególności finansowe podstawy następujących działań [INTEG RIS 2006]:

- tworzenie kultury innowacyjnej,
- transfer wiedzy,
- rozwój instytucji otoczenia biznesu,
- wzrost konkurencyjności przedsiębiorstw.

Synteza efektów badań najlepszych praktyk regionalnych strategii innowacji w Polsce umożliwiła identyfikację doświadczeń w generowaniu rozwiązań wartych upowszechnienia (zob. źródła: strony internetowe regionalnych strategii innowacji w Polsce).

Zasadniczym spostrzeżeniem jest duże zróżnicowanie poziomu merytorycznego oraz zawartości formalnej poszczególnych polskich regionalnych strategii innowacji. Niektóre z nich stanowią dobry przykład pogłębionej, realistycznej i efektywnej analizy silnych i słabych stron regionów (metoda SWOT). Świadczą o dobrej współpracy samorządów terytorialnych z ośrodkami naukowo-badawczymi i szkolnictwem wyższym. Z kolei zwracają uwagę opracowania mało przemyślane i wyraźnie słabe pod względem metodycznym, przygotowane niekiedy przez osoby przypadkowe. Jednakże w większości diagnozy zawarte w polskich RIS oscylują między mało realistycznymi i niekiedy oderwanymi od rzeczywistości informacjami a schematycznymi i skrajnie krytycznymi opisami trudności współdziałania przedsiębiorstw z ośrodkami wiedzy. Zbyt często rola edukacji jest traktowana marginalnie. Ocena realizacji wskazuje na znaczne opóźnienia procesu wdrażania RIS.

Ogólnie pozytywnym efektem procesu opracowywania RIS w Polsce jest zwrócenie uwagi samorządów terytorialnych na rolę generowania i transferu innowacji w procesie rozwoju partnerstwa publiczno-prywatnego. Możliwe jest wyodrębnienie następujących funkcji RIS w świetle doświadczeń Stowarzyszenia Organizatorów Ośrodków Innowacji i Przedsiębiorczości w Polsce oraz Uniwersytetu Łódzkiego [RSI 2006]:

- koordynacyjnej,
- scalającej,
- informacyjno-motywacyjnej,
- efektywnościowej,
- edukacyjnej.

Na uznanie i upowszechnienie zasługują szczególnie następujące doświadczenia w generowaniu i wdrażaniu polskich RIS.

■ PPT – Polskie Platformy Technologiczne (www.kpk.gov.pl/ppt) zaczęto tworzyć w 2004 r. wzorując się na EPT – Europejskich Platformach Technologicznych (*European Technology Platform*). W marcu 2006 r. w Polsce istniało 22 Platform (np. PPT Biotechnologii, Wodoru i Ogniw Paliwowych, Metali, Transportu Drogowego, Przemysłu Tekstylnego i inne). PPT działają w strukturach EPT. Wywierają wpływ na europejskie strategiczne programy badawcze oraz zapewniają udział polskich naukowców w tzw. Programach Ramowych UE (*Framework Programmes*, obecnie *The Sixth Framework Programme – FP6*). W wymiarze krajowym PPT mogą mieć wpływ na określanie alternatywnych (do proponowanych przez inne instytucje) regionalnych strategii innowacji. Są pomocne także we właściwym wykorzystywaniu funduszy strukturalnych w obszarach związanych z poprawą konkurencyjności gospodarki.

■ Stowarzyszenie Grupy Przedsiębiorców Przemysłu Lotniczego Dolina Lotnicza – Aviation Valley (www.aviationvalley.pl) powołane dla ułatwiania rozwoju przedsiębiorstw przemysłu lotniczego w regionie. Celem twórców Doliny Lotniczej jest stworzenie jednego z czołowych w Europie regionu przemysłu lotniczego mogącego sprostać konkurencji innych ośrodków

tego typu na świecie. Celami długofalowymi są: zdyktowanie rozwoju regionu, poprawa warunków życia jego mieszkańców oraz stworzenie nowych miejsc pracy.

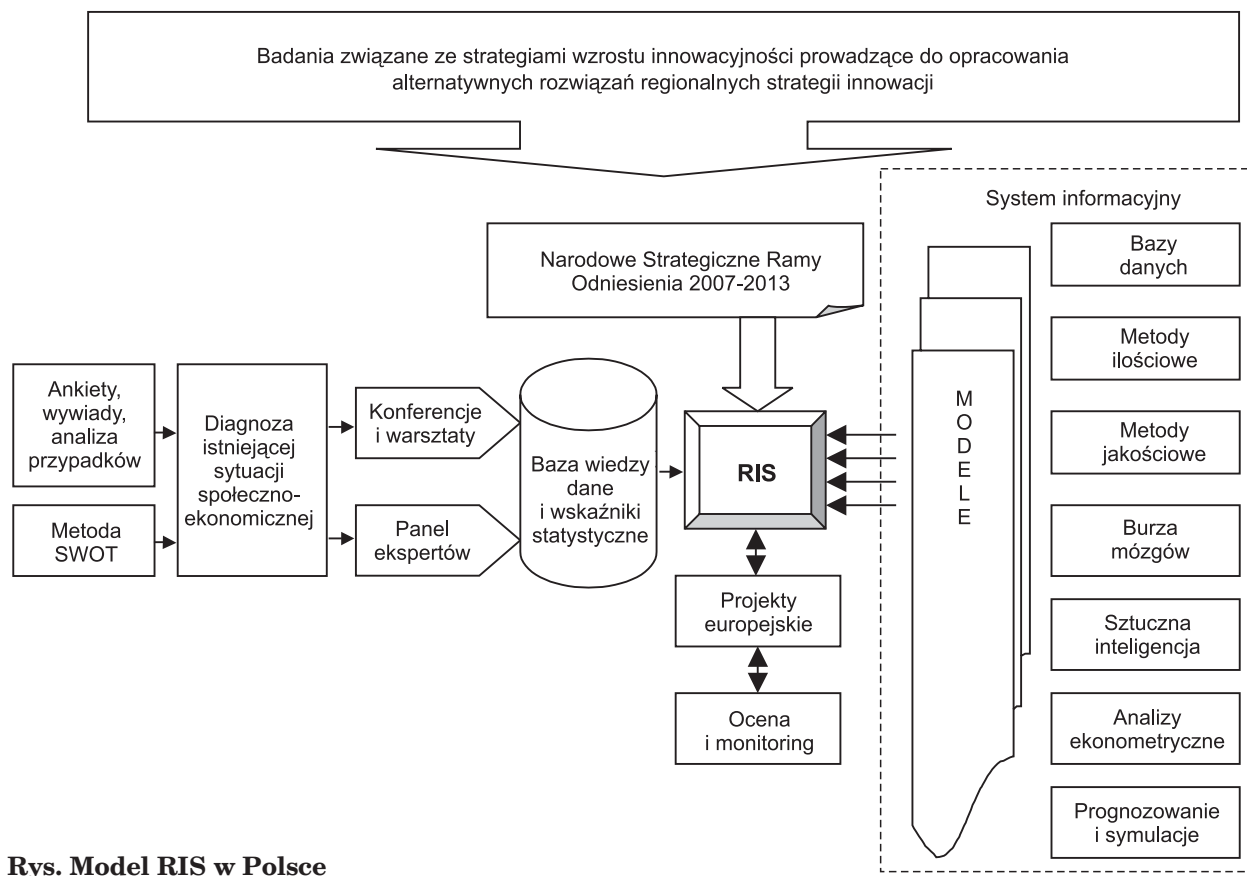
■ Poznański Park Naukowo-Technologiczny (www.ppnt.poznan.pl) skupiający m.in. kilkanaście przedsiębiorstw badawczo-rozwojowych oraz MŚP zatrudniających ok. 160 osób. Na terenie parku organizowane są międzynarodowe konferencje, seminaria, targi i spotkania. Park współpracuje z wieloma międzynarodowymi stowarzyszeniami.

■ Centrum Doskonałości w Zakresie Gospodarki Opartej na Wiedzy KNOWBASE (www.uni.lodz.pl/portal), działające na Wydziale Zarządzania Uniwersytetu Łódzkiego, prowadzi prace badawcze wspólnie z innymi zagranicznymi ośrodkami naukowymi. Specjalizuje się m. in. w realizacji projektów związanych z zarządzaniem i ekonomiką MŚP, regionalnymi systemami innowacyjnymi, biznesem w Polsce i UE.

Poszukiwanie nowego modelu regionalnych strategii innowacji w Polsce

Poszukiwanie nowego modelu RIS w Polsce powinno bazować na zasadach kształtowania społeczeństwa i gospodarki opartych na wiedzy. Podstawowym założeniem jest uzyskiwanie przewagi konkurencyjnej opartej na procesach generowania i transferu wiedzy. Program działania rządu w części zadań przypadających ministrowi gospodarki przewiduje opracowanie:

- strategii wzrostu innowacyjności,
- studium wykonalności dla instytucji wdrażającej.

Rys. Model RIS w Polsce

Strategicznym celem jest wzrost innowacyjności przedsiębiorstw, co utrzymuje gospodarkę na ścieżce szybkiego rozwoju oraz tworzy nowe i lepsze miejsca pracy. Przewiduje się następujący system instytucjonalny wdrażania kierunków zwiększania innowacyjności gospodarki w latach 2007–2013:

- wzmocnienie koordynacji polityki innowacyjnej między resortami (MEiN, MG) a partnerami gospodarczymi i naukowymi,
- utworzenie nowej instytucji realizującej politykę innowacyjną,
- zbudowanie mechanizmu koordynacji polityki innowacyjnej między resortami a regionami.

Strategia rozwoju RIS w Polsce bazuje na nowym programie operacyjnym *Konkurencyjna gospodarka (lata 2007–2013)* oraz na nowych 16 Regionalnych Programach Operacyjnych (dla każdego województwa). Zarówno sektorowe programy operacyjne (takie, jak *Konkurencyjna gospodarka*) oraz regionalne programy operacyjne będą funkcjonowały w ramach nowego dokumentu określonego jako *Narodowe Strategiczne Ramy Odniesienia (National Strategic Reference Framework)* [NSRF 2006]. Wsparcie dla procesów innowacyjności z funduszy strukturalnych w latach 2007–2013 będzie polegało w szczególności na umacnianiu i rozwoju RIS we wszystkich województwach. Zasadniczym celem działań w ramach umacniania konkurencyjności regionów będzie wspieranie przedsięwzięć o znaczeniu ponadregionalnym, charakteryzujących się wysokim stopniem innowacyjności. Natomiast regionalne programy operacyjne będą zwłaszcza finansować procesy transferu technologii z sektora B+R do gospodarki, upowszechnianie wiedzy i doświadczeń proinnowacyjnych w przedsiębiorstwach, rozwijanie kadr naukowych i edukacyjnych.

W ramach kompetencji ministra gospodarki będą funkcjonować następujące priorytety:

- promowanie społeczeństwa informacyjnego,
- badania i rozwój nowoczesnych technologii informacyjno-komunikacyjnych,
- dofinansowanie transferu innowacji,
- wsparcie inwestycji,
- popieranie kooperacji,
- rozwój infrastruktury sfery badawczo-rozwojowej,
- umacnianie konkurencyjności polskiej gospodarki w skali międzynarodowej.

Wyniki badań umożliwiają zarysowanie modelu RIS w Polsce (rysunek). Istotne jest w szczególności sformułowanie modelowej koncepcji budowy i funkcjonowania RIS w warunkach finansowania w ramach nowej perspektywy budżetowej UE.

Istotą modelu jest w szczególności wspieranie procesów komplementarności działań nauki, samorządów terytorialnych, podmiotów gospodarczych, instytucji okołobiznesowych oraz organizacji pozarządowych w aktywnym kształtowaniu przeszłości.

Podsumowanie

Autor uogólnił wyniki badań i doświadczeń praktycznych związanych z regionalnymi strategiami innowacji, których wdrażanie stanowi szansę na poprawę innowacyjności polskich MŚP. Rozwój ten może być w istotny sposób wspoma-

gany przez programy i projekty europejskie. W artykule przedstawiono wyniki porównawczej analizy polskich RIS funkcjonujących z dofinansowaniem funduszy strukturalnych bieżącego okresu budżetowego UE (lata 2004–2006). Z kolei koncepcje modelowe zostały zarysowane w przewidywanych nowych warunkach funkcjonowania funduszy strukturalnych dla przyszłej perspektywy budżetowej UE.

Z przedstawionego w artykule modelu wynika, że istotną rolę w opracowaniu RIS stanowi diagnoza istniejącej sytuacji społeczno-ekonomicznej. Nieprawidłowe sformułowanie diagnozy może spowodować złe ukierunkowanie pomocy różnego typu instrumentów finansowych. Innym istotnym problemem jest prowadzenie badań związanych ze strategiami wzrostu innowacyjności, których celem jest opracowanie alternatywnych rozwiązań regionalnych strategii innowacji. W proces tworzenia RIS powinni być zaangażowani przedstawiciele wielu środowisk, a w szczególności przedsiębiorcy.

Zadaniem RIS jest m.in. umożliwianie transferu innowacji z jednostek badawczo-rozwojowych do przedsiębiorstw w celu zwiększania ich konkurencyjności dzięki wprowadzaniu nowych technologii i poprawie kwalifikacji pracowników. Nawet najlepsze programy i strategie opracowane przez samorządy terytorialne przy zbyt małym zaangażowaniu środowiska biznesu są skazane na niepowodzenie. W tworzeniu regionalnych strategii innowacji powinny uczestniczyć w dużym stopniu także inne istotne podmioty regionalnej gospodarki. Ich partnerski udział może okazać się owocny na etapie wdrażania tych strategii. Opracowywanie i wdrażanie RIS powinno być wspierane przez projekty i programy z dofinansowaniem UE.

dr inż. Tadeusz A. Grzeszczyk

Instytut Organizacji Systemów Produkcyjnych
Politechnika Warszawska

BIBLIOGRAFIA

- [1] European Commission [2005], *Collective Research Projects for SMEs*, Volume 1, *Horizontal Activities Involving SMEs*, Publications Office, Brussels.
- [2] IRE [2006], *Innovating Regions in Europe*, www.innovating-regions.org
- [3] INTEG RIS [2006], *Rozwój Regionalny i Innowacje, INTEG RIS, Sieć Regionalnych Strategii Innowacji w Polsce*, Krajowy Punkt Kontaktowy Programów Badawczych UE, Instytut Podstawowych Problemów Techniki PAN, Warszawa.
- [4] KUKLIŃSKI A. (red.) [2000], *The Knowledge-based Economy. The European Challenges of the 21st Century*, KBN, Warszawa.
- [5] NSRF [2006], *Narodowe Strategiczne Ramy Odniesienia 2007–2013 wspierające wzrost gospodarczy i zatrudnienie. Wstępny projekt*, dokument zaakceptowany w dniu 14 lutego 2006 r. przez Radę Ministrów, Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, Warszawa.
- [6] *Przedsiębiorczość akademicka* [2006], [w:] *Portal innowacji*, www.pi.gov.pl
- [7] RSI [2006], *Regionalne strategie innowacji w regionach konwergencji*, Uniwersytet Łódzki, Wydział Zarządzania, Krajowy Punkt Kontaktowy Programów Badawczych UE, Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości, Stowarzyszenie Organizatorów Ośrodków Innowacji i Przedsiębiorczości w Polsce, Centrum Doskonałości w Zakresie Gospodarki Opartej na Wiedzy KNOWBASE, Łódź 15–16 marca 2006 r.
- [8] *The Lisbon Scorecard VI* [2006], www.cer.org.uk/research, raport opublikowany 20 marca 2006 r.